

До разової спеціалізованої вченої ради
у Національному юридичному університеті імені
Ярослава Мудрого
61080, м. Харків, вул. Пушкінська, 77

ВІДГУК ОПОНЕНТА

доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України **Стратонова Василя Миколайовича** на дисертацію **Григоренка Андрія Олександровича** за темою «**Використання методу реконструкції під час проведення слідчих (розшукових) дій**», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. З прийняттям Кримінального процесуального кодексу України, значно розширились можливості (інструментальні), які сприяють органу розслідування під час кримінального провадження та суддям під час судового розгляду збирати докази, оскільки законодавець закріпив процесуальний порядок проведення процесуальних, слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій, визначив правовий статус його учасників, в деяких випадках врахував напрацювання вчених криміналістів, рекомендації яких було впроваджено в законотворчій діяльності. Теоретично кримінальне провадження з використанням методів, способів досудового розслідування та судового розгляду забезпечують швидке, повне, неупереджене розслідування, встановлення обставин кримінального правопорушення, викриття підозрюваного та ухвалення, проголошення вироку суддею чи колегіальним судом. Наявність в кримінальному процесуальному законодавстві норм, ще не означає їх якісне проведення. З метою ефективного проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій наукою криміналістика вивчаються механізми їх проведення та розробляються науково обґрунтовані методичні рекомендації щодо їх практичного застосування.

Представлена дисертація Григоренка Андрія в самій темі наукового

дослідження, вказує на способи вирішення наукових завдань, як теоретичного так і практичного характеру.

Оскільки встановлення об'єктивної істини в кримінальному провадженні здійснюється з використанням різних методів, а саме загально-наукових, спеціальних, виникає потреба правильного їх застосування, об'єднання в певні комплекси, оскільки метод сам по собі не дасть позитивного та повного результату. Зважаючи на те, що метод - це спосіб пізнання дійсності, вивчення явищ які відбуваються в суспільному житті та під час різного роду юридичної діяльності, автор обрав для дослідження один із них, а саме метод реконструкції.

Здобувач серед загально наукових методів приділяє увагу почуттєво-раціональним (експеримент, моделювання, реконструкція, порівняння), які займають досить значне місце в процесі практичної діяльності на початковому етапі розслідування, причиною є те, що на думку опонента, об'єктом криміналістики – є злочин з його похідними наслідками, а отже за залишеними слідами (зміною в обстановці) органу розслідування необхідно встановити (змоделювати) картину подій (злочинної поведінки), які відбувались на місці злочину чи місці події, під час цієї діяльності виникає необхідність проведення реконструкції обставин події. При цьому необхідно враховувати, що поняття «обставини» включає, як обстановку так і умови події.

Якщо провести ретроспективний аналіз використання методу реконструкції під час проведення слідчих дій, то можемо спостерігати, що ще в далекому 1946 році В.П. Колмаков разом з Л. Е. Ароцкером опублікували наукову роботу присвячену слідчому експерименту, де визначили його, як метод, і, звісно не оминули увагою саме використання реконструкції під час експериментальних дій. Пізніше в 1956 році Віктор Павлович узагальнено повідомляє, що на його думку тактика проведення будь якої слідчої дії повинна складатись з відповідних «інструментів», а саме методів і прийомів які включають прогнозування, планування, підготовку, проведення, фіксацію результатів слідчої дії. Знову досить детально описується використання

експериментального методу, але як відомо експеримент повинен проводитись в тій обстановці, яка максимально наближена до тієї яка була в момент скоєння злочину, а отже потрібно проведення в окремих випадках реконструкції. Звичайно за всім цим стоїть мета, яку хоче досягнути слідчий, а це повне всебічне, всестороннє і об'єктивне дослідження доказів, а за допомогою експерименту та реконструкції і моделювання визначена гіпотеза або підтверджується у своїй слушності, або спростовується.

При цьому варто мати на увазі, що слушність гіпотези не може бути доведена абсолютно, оскільки реконструкція не завжди повно може відтворювати обставини події. Необхідно згадати цікавий досвід прокурора-криміналіста Я.Г. Ципарського, який передбачаючи на послідуєчому етапі розслідування здійснення перевірки показань обвинуваченого з використанням методу реконструкції, практика його дій зводилась до окремих методик та тактики проведення окремих слідчих дій де ключовим методом був метод реконструкції.

Звичайно світло полеміки стосовно методу реконструкції приділялось рядом, як вітчизняних, так і зарубіжних вчених: В. Бехтель, Дж.М.Бжезіньські, Дж. Дьюї, В.А. Журавель, В.П. Колмаков, В.О. Коновалова, І.В. Рогатюк, Б.А. Скибіцький, С.В. Слінько, В.М. Стратонов, Ю.М. Черноус, В.М.Шевчук, В.Ю.Шепітько, та багато інших. В роботах обговорювались співвідношення різного роду методів таких, як моделювання і реконструкція, експеримент і відтворення обстановки та обставин події, використання окремих реконструкційних дій, тощо. Проте комплексного дослідження щодо використання методу реконструкції під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій не проводилось, а отже це і дозволяє віднести представлену тему до **актуальних**. Особливо методи реконструкції стають актуальним в період військового стану, з багатьох причин, як об'єктивного характеру щодо зміни обставин, так і суб'єктивного характеру, а саме особливостей сприйняття тих обставин які спостерігали учасники процесу.

Про актуальність свідчить і зв'язок теми з програмами, темами та планом

наукових досліджень кафедри криміналістики Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого відповідно до цільової комплексної програми «Проблеми криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції» (номер державної реєстрації 0111U000956).

Можна було б далі продовжувати перераховувати підстави, що вказують на актуальність обраного дослідження, ступінь розробленості теми та необхідність дослідження методу реконструкції, але вже перераховані достатньо підтверджують необхідність проведення дослідження та віднесення його до актуальних.

Враховуючи зазначене констатуємо, обрана тема дисертаційного дослідження *Григоренка Андрія Олександровича* за темою **«Використання методу реконструкції під час проведення слідчих (розшукових) дій»**, має комплексний характер, важливе як теоретичне так і практичне значення, а отже високий рівень актуальності.

Автором на підставі сформульованої мети та задач дослідження визначені доктринальні положення щодо розкриття та визначення сутності та особливостей реалізації методу реконструкції під час проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, розробка та формування науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення процесу застосування методу реконструкції (сторінка 7 дисертації). **Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.** Переконливість і достовірність отриманих результатів забезпечила ґрунтовна теоретична, нормативна і емпірична база дисертації, завдяки якій автор дослідив деталі реалізації методу реконструкції під час провадження слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших видів юридичної діяльності.

Достовірність отриманих наукових результатів зумовлена застосуванням належної методологічної основи дослідження, загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, а саме: *діалектичного, порівняльно-правового, формально-юридичного, формально-логічних методів, а саме аналізу та синтезу,*

правового моделювання та абстрагування, реконструкції, узагальнення (сторінка 9-10 дисертації). Достовірність і обґрунтованість висунутих гіпотез, висновків, які робить автор, підтверджуються **емпіричними даними** дослідження, які складають узагальнення проведеного анкетування 156 слідчих та аналізу 179 протоколів проведення слідчих (розшукових) дій, а саме огляду місця події, слідчого експерименту, допиту та пред'явлення для впізнання (сторінка 10 та 253 дисертації).

Отриманні автором наукові положення базуються на ґрунтовному вивченні, аналізі та використанні 265 літературних джерел, що включають акти чинного та зарубіжного законодавства України, спеціальну літературу з предмету дослідження (сторінка 226 дисертації).

Отже, висновки автора, винесені за результатами дисертаційного дослідження, є аргументованими та переконливими, вони отримані завдяки використанню наукових джерел, емпіричного матеріалу та вмілому використанню різноманітних методів наукового пізнання.

Зазначене дозволяє стверджувати, що дисертант досягнув поставленої мети та обґрунтував низку нових концептуальних у теоретичному плані та значимих у практичному відношенні положень.

Об'єкт та предмет дослідження. Як *об'єкт* наукового пошуку в дисертаційному дослідженні визначені суспільні відносини, що реалізуються у зв'язку із застосуваннями методу реконструкції під час провадження слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших видів юридичної діяльності та практичного застосування положень криміналістичної дидактики.

Предметом дослідження є особливості реалізації методу реконструкції під час провадження слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших видів юридичної діяльності та практичного застосування положень криміналістичної дидактики. Предмет по відношенню до теми дещо розширено, оскільки охоплює дослідження і негласних слідчих (розшукових) дій та інших видів юридичної діяльності, проте на думку опонента це суттєво не впливає на отриманні результати.

Результати дисертації отримали належну апробацію, зокрема розглядалися й обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських наукових, наукового-практичних конференціях, та круглих столах протягом 2019-2022 років, а саме: «Інноваційні методи та цифрові технології в криміналістиці, судовій експертизі та юридичній практиці» (м. Харків, 12 грудня 2019 р.), «Юридична осінь 2019» (м. Харків, 29 листопада 2019 р.), «Філософія і право» (м. Харків, 22 травня 2020 р.), «Сучасне суспільство і наука: актуальні дослідження молодих вчених» (м. Харків, 29 травня 2020 р.), «Юридична осінь 2020» (м. Харків, 23 листопада 2020 р.), «Юридична наука в сучасному світі: здобутки та перспективи» (м. Одеса, 25 вересня 2020 р.), «Теорія та практика сучасної юриспруденції» (м. Харків, 20 грудня 2020 р.), «Інформаційне забезпечення розслідування злочинів» (м. Одеса, 4 червня 2021 р.), «Юридична осінь 2021» (м. Харків, 18 листопада 2021 р.), «Інновації в криміналістиці та судовій експертизі» (м. Київ, 25 листопада 2021 р.), «International Scientific Innovations in Human Life» (с. Manchester, December 15-17, 2021), «Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі» (м. Харків, 17–18 грудня 2021 р.), «Теорія та практика сучасної юриспруденції» (м. Харків, 25 грудня 2021 р.), «Юридичні новели під час воєнного часу» (м. Харків, 13 червня 2022 р.) (сторінки 15 – 16 дисертації).

Пропозиції автора знайшли підтримку у правозастосовній та науково-дослідній сфері, в освітньому процесі.

Таким чином, *обґрунтованість та достовірність отриманих дисертантом результатів, висновків і запроваджених пропозицій забезпечена завдяки використанню широкого кола джерел, різноманітних методів наукового і практичного аналізу поставлених проблем.*

Дослідженню проблемних питань притаманний авторський підхід, наведення переконливих аргументів під час обґрунтування власної точки зору.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, їх наукова обґрунтованість.

Дисертаційне дослідження є структурованою кваліфікаційною науковою працею, у якій отримано нові результати у вигляді узагальнених висновків. В дисертаційному дослідженні проведено аналіз застосування методу реконструкції під час проведення слідчих (розшукових) дій, окремих негласних слідчих (розшукових) дій та інших видів юридичної діяльності, визначено сутність методу реконструкції, його ознаки і види, встановлено особливості практичної реалізації під час проведення слідчих (розшукових) дій та негласних (слідчих) розшукових дій, а також у розробці та формуванні науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення процесу застосування методу реконструкції.

На основі проведеного дослідження надано визначення реконструктивній діяльності, розроблено їх класифікацію. Виділено види реконструктивної діяльності: *за формою проведення*: ідеальна та матеріальна реконструкція; *за формою моделей*, в яких виражаються результати реконструкції: ідеальні, матеріальні та комп'ютерні моделі; *за об'єктом реконструкції*: реконструкція окремих предметів об'єктивної дійсності, які мають значення для розслідування кримінального правопорушення, реконструкція способу вчинення злочину, реконструкція місця та обстановки вчинення злочину, реконструкція часу вчинення злочину, реконструкція особи, яка має значення для проведення розслідування суспільно небезпечного діяння; *за слідчою (розшуковою) дією під час якої проводиться реконструкція*; *за суб'єктом реконструктивної діяльності*; *за формою фіксації результатів реконструктивної діяльності*; *за значенням під час проведення слідчих (розшукових) дій*; за ступенем загальності проведення реконструктивної діяльності (сторінки 215; 216 дисертації).

Проведено порівняння методу реконструкції з моделюванням де здобувач приходить до висновку, що реконструкція одночасно є і різновидом методу моделювання (оскільки являє собою процес побудови моделі (ідеальної або матеріальної) об'єкта, який існував у минулому), і способом моделювання (під час процесу побудови моделі (реалізації методу моделювання) реконструкція

може застосовуватися, як спосіб її побудови).

Автор доводить, що в процесі розслідування, особа яка проводить розслідування, реконструює у своїй свідомості події кримінального правопорушення шляхом доповнення уявної моделі новими фактами та деталями, тобто здійснюється уявна реконструкція, яка поєднується з матеріальною реконструкцією та полягає у відтворенні під час проведення необхідних слідчих (розшукових) дій відповідних предметів, явищ та процесів для встановлення наявності чи відсутності фактів які мали місце під час вчинення злочину.

Також автор вказує на те, що даний метод можуть використовувати всі учасники сторін кримінального процесу. Наприклад, адвокат може здійснювати реконструювання у свідомості, під час правової кваліфікації та оцінки ситуації, з якою звернувся клієнт. Прокурор, може використовувати метод реконструкції в суді, прогнозуючи слідчі чи судові ситуації, оскільки це може слугувати базою для визначення тактичних прийомів, які можна буде використати для встановлення порядку пред'явлення доказів тощо. Детектив, також активно реалізує метод реконструкція під час провадження своєї професійної діяльності. Вказуючи на суддівську діяльність, здобувач констатує, що реконструкція є основою для відтворення у свідомості судді подій справи, яка розглядається, з метою її розгляду, надання правового аналізу та як наслідок, прийняття відповідного рішення.

Автор пропонує тактику проведення окремих слідчих (розшукових) дій з використанням методу реконструкції, вказуючи при цьому на недопустимі реконструкції моделей, наприклад : недопустимо з метою забезпечення безпеки доказу, який міститься в матеріалах справи використати його макет; пред'явлення в процесі провадження допиту моделі зазначеного об'єкта, який було реконструйовано на основі відомостей, що містяться в матеріалах справи та відносно якого фактично не має у слідчого (детектива) в якості доказу.

На основі узагальнення, вивчення основ кримінального процесуального

законодавства та використання його ключових ознак, дослідник доводить, що об'єктивність реконструкції, яка реалізується після проведення негласних слідчих (розшукових) дій, забезпечується конфіденційністю їх проведення. Суб'єкт не вчиняє дій, спрямованих на приховання або спотворення відповідних файлів або відомостей, як наслідок, в результаті реконструкції слідчий (детектив) отримує об'єктивні відомості про вчинене суспільно небезпечне діяння.

Автор також надає визначення поняттю «криміналістичне мислення», яке дозволяє висувати припущення щодо ходу подій вчиненого суспільно небезпечного діяння, перевірки отриманих даних (доказів), на основі застосування реконструйованої ідеальної моделі кримінального правопорушення та використання реконструйованих раніше вивчених знань, навичок та наукових положень. Вказує дослідник і на використання інноваційних технологій, оскільки застосування інноваційних баз даних є можливим лише за допомогою реалізації методу реконструкції. На його думку до інноваційних баз даних слід віднести АРМ «Інсайт», БД «Слідча практика» та БД «Слідчий прецедент». Однією із інновацій є «метод формування суб'єктивного» портрету «РАIPS-портрет». Зазначений метод надає можливість за короткий проміжок часу сформувати зображення обличчя злочинця, якого допитувана особа сприймала раніше. Процес реконструкції має певні особливості під час застосування 3D моделювання. Фактично процес побудови 3D моделі є реконструкцією відповідного об'єкта, шляхом створення його віртуальної моделі.

На основі узагальнень Григоренко А. пропонує доповнити ст.237 КПК України частиною 8 у власній редакції.

Окрім цього, за текстом дисертаційного дослідження є ряд інших аргументованих та слушних висновків та пропозицій і методичних рекомендацій які можуть бути використані в правозастосовній діяльності.

Таким чином, ступінь наукової новизни дослідження, обґрунтованість наведених в ньому положень, висновків та рекомендацій відповідає вимогам

**до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081
«Право»**

Обґрунтованість наукових положень, висновків дисертаційного дослідження підтверджуються використаною нормативною базою, методологічними основами, теоретичною та емпіричною базою дослідження.

Дисертаційне дослідження Григоренка Андрія Олександровича за темою «Використання методу реконструкції під час проведення слідчих (розшукових) дій» є обґрунтованим і достовірним, оскільки базується на наукових дослідженнях як зарубіжних так і вітчизняних вчених, використанні нормативно-правових актів, значній кількості проаналізованих протоколів проведення слідчих (розшукових) дій, та результатів анкетування.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації висновки й пропозиції можуть бути використані: *в науково-дослідній сфері* – у процесі подальшого дослідження особливостей та проблем використання методу реконструкції; *в процесі практичної діяльності* правоохоронних органів у вигляді рекомендацій щодо здійснення реконструктивної діяльності в процесі проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; *в навчально-методичній роботі* – для підготовки підручників, навчальних посібників та методичних розробок; *безпосередньо в навчальному процесі* – для вдосконалення і підвищення ефективності практичної реалізації положень криміналістичної дидактики, як під час вивчення навчального курсу «Криміналістика», так і інших навчальних дисциплін. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації знайшли своє відображення в одній колективній монографії де підготовлено підрозділ (обсяг 1.7 друк. арк.), в шести наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та інших держав, а також чотирнадцяти тезах доповідей на наукових та науково-практичних конференціях різного рівня та матеріалах круглих столів (матеріали опубліковано) (Додаток А), автор використав матеріали власних публікацій з винесенням їх до списку використаних джерел.

Зміст та оформлення дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, 11 підрозділів, висновків (до кожного розділу), загальних висновків, додатків, списку використаних джерел (265 найменувань). Загальний обсяг дисертації – 276 сторінок, основний зміст – 225 сторінки, додатки – 24 сторінки, список використаних джерел – 27 сторінок (сторінка 16 дисертації).

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми дисертації, визначаються ступінь її наукової розробленості, мета, задачі й методи дослідження; зв'язок роботи з державними програмами і пріоритетними напрямками наукових досліджень; визначаються наукова новизна і практичне значення отриманих результатів; вказуються конкретні форми їх апробації та впровадження в навчальний процес, наукову і практичну діяльність.

Розділ 1 «Реконструктивна діяльність та її значення в теорії пізнання та юридичні практики» складається з чотирьох підрозділів.

Основні теоретичні та практичні аспекти автором визначені у наступному. По - перше, сформульовано на методологічному рівні теоретичні положення які визначають реконструктивну діяльність, формою активності людини, яка має на меті задоволення певних потреб, де діяльність є формою реалізації реконструкції. Застосування реконструктивної рефлексії (завданням якої є більш повне дослідження відповідного об'єкта шляхом узгодження положень, конкурують між собою) та логічної реконструкції (застосовується при герменевтичному дослідженні текстів). З точки зору філософії важливим є неможливість здійснення повного відтворення будь-якого об'єкта, який існував у минулому. Це зумовлено тим, що особа, яка реконструює, не зможе повністю пізнати та дослідити ті фактори, які впливали на відповідний об'єкт у минулому. Предметом реконструювання можуть обиратися як психологічні явища, так і засоби їх пізнання: пояснювальні та методологічні принципи, теоретичні положення, методи та прийоми пізнання тощо. В межах даного методу можуть застосовуватися багато технік. Вихідним моментом реконструювання є якісна диференціація «когнітивних просторів», яким належать досліджувані явища і стосовно яких

дослідник має запровадити даний метод (сторінка 24 дисертації).

Надано визначення, реконструктивна діяльність – це цілеспрямована, свідома, вольова форма активності особи спрямована на відтворення об'єктів, предметів, явищ, процесів, з метою їх подальшого дослідження та (або) використання (сторінка 29 дисертації).

В підрозділі 1.2 виділено такі види реконструктивної діяльності: за формою проведення: ідеальна та матеріальна реконструкція; за формою моделей, в яких виражаються результати реконструкції: ідеальні, матеріальні та комп'ютерні моделі; за об'єктом реконструкції: реконструкція окремих предметів об'єктивної дійсності, які мають значення для розслідування кримінального правопорушення, реконструкція способу вчинення злочину, реконструкція місця та обстановки вчинення злочину, реконструкція часу вчинення злочину, реконструкція особи, яка має значення для проведення розслідування суспільно небезпечного діяння; за слідчою (розшуковою) дією, а саме : під час слідчого експерименту, допиту, пред'явлення для впізнання(сторінки 29-43 дисертації).

Виділено самостійні ознаки методу реконструкції у порівнянні з методом моделювання. Встановлено, що реконструкція одночасно є і різновидом методу моделювання (оскільки являє собою процес побудови моделі (ідеальної або матеріальної) об'єкта, який існував у минулому), і способом моделювання (під час процесу побудови моделі (реалізації методу моделювання) реконструкція може застосовуватися як спосіб її побудови) (сторінки 45-56 дисертації). Метод реконструкції як криміналістичний метод застосовується не лише під час здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень, але й в процесі провадження інших видів юридичної діяльності (прокурорської, адвокатської, суддівської тощо) (сторінки 79-81 дисертації). Загалом реконструкція спрямована на найбільш повне та об'єктивне відтворення обставин досліджуваної події, з метою її розгляду та прийняття відповідного процесуального рішення (сторінка 81 дисертації).

Розділ 2 «Використання методу реконструкції в слідчій діяльності» (сторінки 82 – 170 дисертації) складається з п'яти підрозділів, які включають основні методи використання реконструкції під час проведення таких слідчих (розшукових) дій як огляд місця події, слідчого експерименту, допиту, пред'явлення для впізнання. Встановлено необхідність доповнення положень статті 237 КПК України частиною 8 у такій редакції: « Під час проведення огляду місця події, після здійснення фіксації місця розташування необхідних об'єктів, з метою найбільш повного з'ясування обставин справи, слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст мають право здійснювати дії експериментального характеру, які не являють собою окремої слідчої (розшукової) дії, про факт, хід та результати проведення яких вносяться відомості до протоколу проведення огляду місця події». Автор доводить, що важливим є те, що сприйняття слідчим слідів кримінального правопорушення відбувається з меншим проміжком часу між самою подією і оглядом, ніж під час провадження інших слідчих (розшукових) дій. Встановлені особливості мають значення для проведення реконструкції під час здійснення огляду місця події та, як наслідок, свідчать про великий інформаційний потенціал зазначеної слідчої (розшукової) дії. Реконструювання обстановки та умов, які існували в момент вчинення кримінального правопорушення, відбувається на основі аналізу даних, які були отримані в результаті проведення інших слідчих (розшукових) дій та містяться в матеріалах справи і можуть бути використані під час проведення слідчого експерименту. Здобувач розмежовує реконструкцію від макетування, яке полягає у створенні моделі відповідного об'єкту. Необхідність у застосування макетування, зазвичай, виникає у разі неможливості використання певного об'єкта внаслідок змін, що в ньому відбулися, або його використання є небезпечним для учасників зазначеної слідчої (розшукової) дії (сторінка 172 дисертації). Розкрито особливості застосування методу реконструкції сторонами кримінального процесу, як стороною обвинувачення так і стороною захисту. Автор детально звертає увагу на недопустимі форми використання

методу реконструкції, особливо тих які можуть ввести особу в оману, є небезпечним для учасників процесу, тощо. Дисертант характеризує ознаки, які впливають на об'єктивність реконструкції, яка реалізується під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій звертає особливу увагу на конфіденційність їх проведення. Нерозголошення відомостей про проведення зазначених дій має своїм наслідком необізнаність особи, стосовно якої вони здійснюються щодо їх провадження. Тому в такому випадку суб'єкт не вчиняє дій, спрямованих на приховання або спотворення відповідних файлів або відомостей, як наслідок, в результаті реконструкції слідчий (детектив) отримує об'єктивні відомості про вчинене суспільно небезпечне діяння (сторінка 153 дисертації).

Третій розділ «Використання методу реконструкції у сфері криміналістичної дидактики» (сторінка 177 дисертації) складається з двох підрозділів, а саме 3.1. Використання методу реконструкції під час вивчення криміналістики у закладах вищої освіти та 3.2. Інноваційні технології викладання криміналістики в сучасних умовах. Опоненту вперше зустрічається такого рівня робота де передбачено впровадження результатів наукового пошуку не через окремі рекомендації та використання публікацій в процесі вивчення окремих тем. В даному розділі роботи здобувач використовує напрацювання В.А. Журавля, В.Ю. Шепітько, А.В. Старушкевича та ряду інших вчених, розглядає реконструкцію в процесі навчання, як фактор який впливає на пізнавальну активність студентів, дозволяє розвивати здібності особи, яка вивчає даний навчальний курс. Під час навчального процесу реконструкція використовується для побудови моделей, що є об'єктами дослідження під час практичного заняття. Здобувач наголошує, що реконструкція реалізується, як під час відтворення у свідомості студента ідеальної моделі імітованого кримінального правопорушення, так і в процесі застосування здобутих раніше знань. Під час заняття з криміналістики моделюється обстановка найбільш наближена до реальної, таким чином студент має змогу дослідити особливості здійснення ідеальної або матеріальної реконструкції відповідної

події на основі отриманих відомостей та деталей. Необхідність у реалізації реконструкції обумовлена тим, що досліджувані події можна дослідити лише шляхом їх уявного або реального відтворення. Використання інноваційних технологій під час процесу навчання, з метою розуміння особливостей їх практичного застосування, є можливим шляхом реалізації методу реконструкції (сторінка 179-182 дисертації). Прикладом може слугувати спеціальне програмне забезпечення де шляхом реконструкції, на основі наявних даних, будуються моделі злочинного діяння у цифровому вигляді з метою дослідження під час практичного заняття (наприклад, побудова та вивчення тривимірної моделі кримінального правопорушення) та (або) визначення обставин, які підлягають встановленню (наприклад, внесення відомостей про кримінальне правопорушення до відповідної бази даних для отримання інформації про типові сліди та обставини зазначеної категорії суспільно небезпечних діянь) (сторінка 183 дисертації). Дисертант досить правильно зауважує, що проведення занять на криміналістичних полігонах сприяє студентам закріпити теоретичні знання та набути певних вмій і навичок в процесі вирішення фабул занять. Звісно, що викладач готуючи за окремою фабулою «навчальне місце» використовує метод реконструкції, таким чином матеріально реконструює місце для заняття. Під час роботи на криміналістичному полігоні реалізується рольова гра, максимально наближена до реальної практичної ситуації. Здобувач пропонує введення нового поняття: «криміналістичне мислення» – це мислена діяльність особи, уповноваженої на розслідування кримінального правопорушення, спрямована на вирішення проблем та завдань досудового розслідування, висунення припущень, щодо ходу подій вчиненого суспільно небезпечного діяння, перевірки отриманих даних і доказів на основі застосування реконструйованої ідеальної моделі кримінального правопорушення та використання реконструйованих раніше вивчених знань, навичок та наукових положень (сторінка 188 дисертації). Оскільки положення криміналістики реалізуються не лише під час досудового розслідування, але й в процесі

здійснення інших видів юридичної діяльності, дисертант вважає, що процес здійснення реконструкції є основою для проведення відповідних видів юридичної діяльності та має певні особливості. Це зумовлено особливістю процесуального становище різних суб'єктів юридичної діяльності (прокурорів, адвокатів, суддів тощо), метою їх діяльності та повноваженнями (сторінка 191 дисертації).

В процесі розкриття питання «Інноваційні технології викладання криміналістики в сучасних умовах» здобувач звертає увагу на те, що сама злочинна діяльність інтегрується та використовує в злочинних цілях інноваційні технології та здобутки науки. Опираючись на думки ряду відомих вчених, дисертант описує можливості використання інноваційних баз даних АРМ «Інсайт», БД «Слідча практика» та БД «Слідчий прецедент». Використання зазначених інновацій є можливим лише за допомогою методу реконструкції, шляхом відтворення у свідомості особи, уповноваженої на розслідування кримінального правопорушення, інформації, яка в них міститься та співставлення її з матеріалами відповідної справи. Як наслідок, особа має змогу зробити припущення щодо ходу подій, більш повно дослідити речові докази, визначити напрямки здійснення досудового розслідування тощо. Однією із інновацій є «метод формування суб'єктивного» портрету «РАIPS-портрет». Зазначений метод надає можливість за короткий проміжок часу сформулювати зображення обличчя злочинця, якого допитувана особа сприймала раніше. Ефективним є використання 3D моделювання під час здійснення досудового розслідування (сторінка 212 дисертації).

Реконструйована віртуальна модель є спрощеною (менш деталізованою) у порівнянні із оригінальною обстановкою, проте використання такого виду моделювання виправдано, оскільки може досліджуватися за допомогою методу реконструкції.

У висновках дисертаційного дослідження надано наукове визначення теоретичних та практичних положень криміналістики. Визначено сутність та особливості реалізації методу реконструкції під час проведення слідчих

(розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, а також у розробці та формуванні науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення процесу застосування методу реконструкції. Розроблено класифікацію реконструкційної діяльності та виділено її види та ознаки. Надано способи реалізації реконструкції в правозастосовній діяльності та під час здійснення освітнього процесу.

Одержані в процесі дослідження наукові результати підтверджують покладену в його основу гіпотезу, а реалізовані мета та завдання дають підстави для висновків, рекомендацій, які мають теоретичне а також прикладне значення.

Дотримання академічної доброчесності. Академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації у дисертації та наукових публікаціях здобувача офіційним опонентом не виявлено.

Реального або потенційного **конфлікту інтересів** у офіційного опонента ні стосовно здобувача, ні стосовно наукового керівника – не має, ми не являємось близькими особами.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

При достатньо високому науковому рівні робота Григоренко А.О. не позбавлена окремих недоліків, що викликають відповідні **зауваження**. Тому вважаємо доречним звернути увагу на наявність у дисертації дискусійних чи таких, що потребують уточнення, пояснення або додаткової аргументації положень, які можуть бути предметом обговорення під час публічного захисту.

1. На сторінці 20 дисертації автор розкриваючи філософські та психологічні підходи до розуміння реконструктивної діяльності наголошує, що під час застосування поняття «реконструктивна діяльність», діяльність слід розуміти, як форму активності людини, спрямовану на задоволення відповідних потреб. Які саме потреби потрібно задовольняти під час розслідування злочинної діяльності не до кінця зрозуміло? При тому, що на сторінці 21 автор вказує, що *другою складовою реконструктивної діяльності є реконструкція*. А вже на сторінці 24 дисертації вказується, що реконструкція

являє собою метод за допомогою якого відтворюється відповідний дослідницький процес. Тому хотілось би почути думку здобувача з приводу цього.

На сторінці 29 здобувач дає визначення реконструктивній діяльності, як цілеспрямованій, свідомій, вольовій формі активності особи спрямованій на відтворення об'єктів, предметів, явищ, процесів, з метою їх подальшого дослідження та (або) використання. Визначаючи, що процес розслідування з філософської точки зору дійсно є пізнавальною діяльністю, яка потребує використання різних способів та прийомів, для встановлення обставин які мали місце досліджуваної події, в тому числі використання таких почуттєво раціональних методів як спостереження, моделювання, реконструкція. Так в даному випадку ми розглядаємо реконструкцію як метод який являється способом пізнання, чи як іншу форму пізнавальної діяльності в даному випадку реконструктивну діяльність, чи не являється ідентичним поняття реконструктивна діяльність і реконструкція.

2. На сторінці 22 дисертації реконструкція розглядається як метод відтворення, що надає можливість більш ретельно дослідити відповідне відкриття, шляхом реконструювання дослідження, результатом якого воно є. А вже на сторінці 25 дисертації реконструкція розглядається і як основна характеристика пам'яті. На сторінці 27 дисертації автор констатує, що немає єдиної точки зору щодо розуміння реконструкції, навіть в межах однієї галузі знань. Хотілось би почути від дисертанта в чому ж сутність методу реконструкції з точки зору філософських та психологічних наук, як вони співвідносяться з криміналістичними знаннями.

3. На сторінці 32 дисертації, автор з урахуванням результатів анкетування досить слушно зазначає, що в процесі здійснення досудового розслідування відбувається як ідеальна реконструкція (відтворення подій суспільно небезпечного діяння у свідомості), так і матеріальна реконструкція (наприклад, застосування макету під час проведення слідчої (розшукової) дії).

Здобувач звертає увагу на те, що в результаті матеріальної реконструкції створюються матеріальні моделі (наприклад, макет зброї, відтворення обстановки вчинення злочину під час проведення слідчого експерименту), а внаслідок ідеальної реконструкції – ідеальні моделі (наприклад, відтворення у свідомості слідчого механізму вчинення злочину на основі дослідження доказів та матеріалів справи). В підрозділі 1.3 зазначено, що в результаті здійснення реконструкції завжди створюється модель, а реконструкція визначається не лише як спосіб моделювання, але й як поняття з подвійною відносно моделювання природою, реконструкція є різновидом моделювання і одночасно розглядається як його спосіб та результат (сторінка 45 дисертації), на сторінці 50 вказано що реконструкція є видом моделювання. При створенні моделі події, яка відбулася у минулому, завжди буде використовуватися саме реконструкція, як різновид моделювання (сторінка 55 дисертації). Яким чином співвідносяться два окремі методи : реконструкція і моделювання з урахуванням викладеного?

4. На сторінці 37-38 дисертації автор вказує, що реконструкція є одним із тактичних прийомів проведення слідчого експерименту, хоча ряд авторів, серед яких і В.В. Негребецький зазначають, що «реконструкція під час слідчого експерименту використовується не тільки як необхідна умова проведення дослідних дій, а і як один із методів, що реалізують мету слідчої дії» Тому хотілось би почути аргументи щодо розмежування методів і тактичних прийомів які можуть бути використані під час проведення слідчих(розшукових) дій, та безпосередньо слідчого експерименту.

5. Досить категоричним є висловлення на сторінці 39 дисертації де вказано «Проведення допиту без застосування реконструкції є не можливим, оскільки метою даної слідчої (розшукової) дії є отримання даних та відомостей, що були сприйняті у минулому. Зазначену інформацію можна отримати лише шляхом реконструювання її у свідомості допитуваного». Допитувана особа звісно відтворює інформацію, але чи завжди їй необхідно для цього

використовувати метод реконструкції? Якщо так, то чому?

6. Не досить переконливим є пропозиція про доповнення статті 237 КПК України частиною 8 у такій редакції «Під час проведення огляду місця події, після здійснення фіксації місця розташування необхідних об'єктів, з метою найбільш повного з'ясування подій кримінального правопорушення, слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст мають право здійснювати дії експериментального характеру, які не являють собою окремої слідчої (розшукової) дії, про факт, хід та результати проведення яких вносяться відомості до протоколу проведення огляду місця події». Для цього потрібно було підготувати пояснювальну записку до законопроекту, підготувати сам законопроект та скласти порівняльну таблицю. Дані матеріали додати у вигляді додатків до дисертації, надіслати до профільного комітету, що слугувало б реальним підтвердженням активного впровадження окремих напрацювань в законотворчу діяльність.

Наведені вище зауваження є приводом для подальшого обговорення складної проблеми. Відповідні положення можуть бути уточнені автором під час захисту дисертації. Разом із цим, слід відзначити, що висловлені зауваження не впливають на загальне **позитивне враження** від дисертаційного дослідження, яке є завершеною науковою працею

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Г.А. Григоренка є кваліфікаційною науковою працею, яка виконана особисто здобувачем, характеризується єдністю змісту, в сукупності розв'язує важливу наукову проблему, свідчить про особистий внесок дисертанта в науку, а також дослідження є актуальним, завершеним і таким, що має теоретичну та практичну значущість.

Таким чином, дисертаційне дослідження підготовлене **Григоренко Андрієм Олександровичем** за темою «**Використання методу реконструкції під час проведення слідчих (розшукових) дій**», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» поданої на

здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», відповідає Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року №341), а її автор **Григоренко Андрій Олександрович** – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор
Заслужений юрист України
професор кафедри галузевого права

Херсонського державного університету

В.М. Стратонов

«27» грудня 2023 року

Підпис Стратонова В.М. засвідчую
Начальниця відділу кадрів

